

Gabriel Genovart

Per a un col·leccionista de programes de cinema, molts dels exemplars de la seva col·lecció li solen evocar un enfilall de vivències, suscitar una constel·lació de sentiments, remoure un seguici de records. Repassar una vella col·lecció de programes de mà equival a rememorar la pròpia biografia personal: cada pel·lícula i el pasquí mateix apareixen vinculats a unes experiències, a unes

emocions i a unes remembrances íntimes que converteixen aquests documents gràfics en objectes inevitablement proustians, perquè quasi sempre ocorre que un fragment de la nostra vida roman lligat indissolublement a la policromia d'aquests petits *somnis de paper*.

En moltes ocasions, un pasquí ens porta uns records que apareixen associats al context psicològic en què tingué lloc l'experiència de la visió d'a-

quella pel·lícula determinada i roman vinculat, per això mateix, a la tonalitat vital d'un moment donat de la nostra existència: la infantesa (en les seves diferents etapes), la preadolescència, la pubertat, l'adolescència, la primera joventut... Altres vegades, es tracta de pel·lícules que no vérem per pura impossibilitat cronològica, simplement perquè eren històricament anteriors als nostres dies o a la nostra precocitat cinèfila; i ens haguérem de conformar en somniar com en serien, de fascinadores aquelles històries que, en una superfície reduïda i amb una admirable capacitat de síntesi, concentraven i condensaven les imatges dels vells pasquins (record, per exemple, haver-me passat hores i hores embambat amb els programes de mà de pel·lícules dels anys trenta i principis dels anys quaranta, tot projectant la meua fantasia en les escenes i figures d'unes composicions i il·lustracions gràfiques magistrals per imaginar les històries més apassionants: *Las manos de Orlac*, *La diosa de fuego*, *Mares de Java*, *La sombra de Frankenstein*, *La garra escarlata*, *El fantasma de la ópera*, *El libro de la selva*, *La venganza del hombre invisible*, *Las mil y una noches*, *El ladrón de Bagdad*, *La torre de Londres*, *Jack el Destripador...*, són algunes d'aquestes joies capaces de desencadenar les fabulacions d'un al·lotet fantasiós). En altres casos, també, un programa de mà ens pot portar el record d'una frustració, perquè es tracta d'una pel·lícula que, per haver estat del "nostre temps", haguéssim pogut veure perfectament; però, ah!, la censura no ens ho permeté.

Sempre que remir la meua vella col·lecció (aqueixa "arqueologia de somnis perduts", que diria Terenci Moix), quan arrib a *Escuela de sirenas*, es fan presents uns mateixos records: jo tenia cinc anys i no m'hi deixaren entrar, perquè ja era massa gran per veure una pel·lícula tan *verda*. (I això de "verda", què volia dir? -em demanava, desconcertat).

Puc recordar els detalls d'una escena deliciosament costumista: Anar al cinema, les tardes de diumenge, revestia a vegades en el meu poble -i supòs que també a molts d'altres llocs-

...quan arrib a Escuela de sirenas, es fan presents uns mateixos records: jo tenia cinc anys i no m'hi deixaren entrar, perquè ja era massa gran per veure una pel·lícula tan verda.

el caràcter d'un ritu coral. En determinades ocasions, hi anàvem, en comitiva, tota la família: els pares, els fills, qualque cosí, una tia fadrina, una altra que era viuda, tres o quatre veïnats i qualque amic de la nostra edat que s'hi afegia a darrera hora, perquè aquell dia els seus pares no l'hi podien acompanyar. Els al·lots ens solíem portar el berenar preparat de casa: dues llesques de pa amb companatge (o, si més no, un grapat de galetes d'Inca amb una pastilla de xocolata) per consumir en el temps del descans -els programes quasi sempre eren dobles- o durant la primera pel·lícula, si entrava la talent. I aquell dia era una d'aquestes ocasions especials: un típic programa *Metro Goldwyn Mayer* de cinema familiar, aparentment apte per a totes les edats.

I era un programa especialment prometedor: *Tarzan en Nueva York*, en primer lloc (o de "complement"), i *Escuela de sirenas* de pel·lícula "bona" (o de base, que solien dir els entesos). Aquell diumenge capvespre hauria pogut ser una més de tantes belles tardes de cinema, però a certs personatges influents del poble, cen-

sors improvisats i més papistes que el Papa, els va passar per l'olla que, al marge de la qualificació moral que portava oficialment la pel·lícula, *Escuela de sirenas* era un film indecent. "Tantes dones exhibint-se en banyador...!", es veu que degueren pensar, escandalitzats, aquells aprenents de Torquemada; i, per pressió d'algunes de les forces vives locals, l'empresa del Teatre es veié obligada, hora per hora, a prohibir, en el darrer moment, l'entrada als menors a aquella pel·lícula suposadament tan immoral. (I què és una pel·lícula verda? -li vaig demanar a un nin més gran que jo-. *Que si la veus, fas un pecat mortal* -em contestà-. I un pecat mortal, en aquell temps, no era cap broma: un tot sol bastava per anar a l'Infern).

Així que, encara no havia la nostra comitiva voltat el cantó del carrer del Teatre, quan ja ens arribà el primer senyal d'alarma. Topàrem una madona que ens digué:

-*Que anau a n'és cine? Idò aquests al·lots no podran passar a veure Escuela de sirenas. Diuen que l'han posada sa primera i només hi deixen entrar sa gent major. Ets al·lots hauran d'esperar*

a defora i, després, els deixaran passar a veure sa pel·lícula d'en Tarzan, que l'han posada sa darrera.

-*I ara voleu dir que no em deixaran passar amb aquest al·lotó* -exclamà una mare, que també s'encaminava al cinema i portava de la mà un infant de devers tres anys-. *Si encara no sap què veu, sa criatura.*

-*Ara no sé si és a partir des quatre o des cinc anys que no poden entrar* -respongué la nostra informadora-. *Ub! -afegi-, ja hi ha un munt d'al·lots en es portal, que no els han deixat passar.*

Quan arribàrem a l'entrada del Teatre, així mateix varen provar de ferme passar per maia. Malgrat tenir cinc anys, com que era físicament disminuïdó, digueren que en tenia tres...

-*No* -digué el porter, remenant el cap-. *Aquest al·lot és més vell.*

-*Bé, va fer es quatre la setmana passada* -li replicà la meva tieta, que feia la llengua-. *Em voleu dir què té més?*

-*Idò, si en té quatre, ja no pot entrar* -contestà el porter tot cremat, donant la qüestió per acabada.

I així va ser com em deixaren a defora. Amb el berenar.

Com és sabut, la Metro Goldwyn

...les aventures d'aquells herois de la nostra infantesa que eren Johnny Weissmuller, Johnny Sheffield, Maureen O'Sullivan i la moneia Xita.

Mayer es va especialitzar en un tipus de pel·lícules que podríem qualificar de "cinema per a tota la família"; unes pel·lícules concebudes per agradar a públics de totes les edats, de totes les condicions i de totes les latituds geogràfiques i, en particular, a tots els grups familiars que, com el nostre aquell dia, anaven plegats a les sessions de les tardes de diumenge. En aquell temps, com amb el rosari del Pare Payton, la família que anava al cine unida, romania unida; i les pel·lícules de la Metro funcionaven igual de bé tant en els mateixos Estats Units com a un poblet de la Patagònia, a Honk Kong, a Austràlia, a qualsevol país europeu, a la Unió Sud-africana i a les Illes Balears. És a dir, que quasi sempre eren un èxit tant a Mallorca com a "fora de Mallorca"; i naturalment, també, en el meu poble d'Artà. Sembla com si els executius de la Metro, des dels seus despatxos de Hollywood, haguessin tingut molt presents comitives familiars-veïnals com aquella nostra que, un diumenge d'hivern de finals de 1949 o començos de 1950, es dirigia tota xalesta al Teatre, disposat a passar, tot hom que la formava, un capvespre de cine feliç.

La majoria de les pel·lícules de la Metro eren, per aquesta raó, immaculadament blanques; i *Escuela de sirenas* obeïa rigorosament a les estratègies de producció i als dissenys comercials de l'afamada factoria del lleó. Qui més qui manco es podia delectar amb els exercicis natatoris d'Esther Williams, amb els números musicals de Xavier Cugat o de Harry James i les seves orquestres fastuoses o amb les fantasioses coreografies aquàtiques d'aquella espècie de "natació sincronitzada" *avant la lettre*. I a més de tot això, els al·lots i la resta del públic encara érem capaços de riure per les butxaques amb les bajanades de Red Skelton, un dels pitjors actors còmics de tota la història del setè art.

Però justament aquell diumenge, a Artà, malgrat ser aleshores (i dintre les limitacions pròpies d'aquella època) un dels pobles possiblement més oberts i més cultes de Mallorca -i malgrat haver estat també un lloc

on la censura cinematogràfica va ser quasi sempre, en relació als menors d'edat, bastant laxa-, a algú se li entrecol·locaren les neurones i ens mutilà una tarda de cine. Tanmateix, emperò, posats a triar, segur que la majoria dels integrants d'aquell expectant públic infantil, que pul·lulava a l'entrada del Teatre mentre els adults veïen *Escuela de sirenas*, preferíem la pel·lícula de Tarzan a la d'Esther Williams. Així que la desgràcia

tampoc no va ser massa grossa. Ens quedàrem resignadament a defora amb la nostra frustració momentània, qui més qui manco s'empassolà el seu berenar, jugàrem una estona per llevar-nos el fred i esperàrem que ens obrissin les portes per entrar a veure les aventures d'aquells herois de la nostra infantesa que eren Johnny Weissmuller, Johnny Sheffield, Maureen O'Sullivan i la moneia Xita. Ens havien deixat sense la reina de les pis-

cines, però ens quedava el rei de les selves: *Tarzán en Nueva York* era a punt de començar.

No sé quants d'al·lots ens arribàrem a aplegar, aquell capvespre, davant el Teatre, però hi devia haver els de mig poble. El que sí record perfectament és que hi havia en Josep Melià, que devia tenir aleshores deu o onze anys.

Molts d'anys després d'aquell dia, en Melià i jo, preniem cafè a un bar de Madrid. Devia ser devers l'any 1979 o 1980, quan els vídeos domèstics tot just començaven a introduir-se amb força en el mercat.

-*Abir*—em digué en Melià amb un cert entusiasme— *vaig aconseguir una còpia d'Escuela de sirenas!*

Jo em vaig posar a riure.

-*Aquella pel·lícula que no poguérem veure a Artà quan érem al·lots*—vaig respondre, anticipant-me al que ell anava a dir—. *Ja me'n record que tu també hi eres en es portal des Teatre, aquell diumenge.*

Ni ell ni jo havíem oblidat aquell pas. I cap dels dos havia tornat tenir

l'oportunitat de veure aquella pel·lícula, que després el vídeo ens permetria recobrar, encara que fos amb una còpia pirata; com si se'ns retornàs quelcom que ens havien furat quan érem nins: el caramel·lo que uns adults desaprensius havien pres de la nostra boca d'infants just a la porta del Teatre Principal del nostre poble.

En Melià—l'estimat i enyorat amic, desaparegut prematurament, no fa molt, d'entre nosaltres— comentà llavors amb nostàlgia, dirigint l'esguard de la memòria cap als nostres anys infantils:

-*Què ho eren de bons, aquells diumenges de cine! I llavors, entre setmana, hi havia un dia especial, un dia estel·lar, que era es dijous; quan penjaven, en es cap de cantó de s'estany de can Botigueta, ses postals de ses pel·lícules que havien de fer es diumenge vinent. Plantats allà davant, mirant quadre per quadre, imaginàvem tot allò que havíem de veure. I, a vegades, sa nostra imaginació superava de molt sa mateixa pel·lícula...*

Potser mai, ningú de nosaltres, arribà a fer com en Truffaut, que robava, de nin, alguns d'aquells quadres

per portar-se'ls a casa. Els robàvem, això sí, amb els ulls i ens portàvem aquelles imatges a la ment, tot esperant amb il·lusió la tarda del diumenge. *D'Escuela de sirenas*, ens haguérem de conformar amb això: aquelles postals, el programa de mà i la nostra pròpia fantasia.

I era el cas que *Escuela de sirenas* havia circulat quasi per tota la geografia espanyola sense cap problema de censura. Sense anar més enfora: a Búger la projectaren en el mateix saló parroquial. Ho sé de don Joan Pastor, un capellà amic meu que va ser durant molt d'anys rector d'aquell poble. Ell mateix la va contractar per a distracció i esplai de la seva feligresia.

-*Però...*, si *Escuela de sirenas*—exclamava ell, molt sorprès, quan jo li contava el que havia ocorregut en el meu poble amb aquella pel·lícula— *l'haguessin poguda veure ets ermitans i tot!*

Ja ho deia en Pep Melià, ironitzant finament sobre aquella feta de la nostra infantesa:

"A Artà—escrigué en una ocasió—, en aquell temps, com que no hi havia pecats, s'inventaven". ■

